

WWW.UNLIB.RS

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 17. У Будиму 30. Новембра 1864. Год. VI.

Изясненіе Свѣте Литургіе.

Изъ Духовне Бесѣде извадио Н. Ѓ. В.

(Продуженъ.)

Причешиванъ служешихо свешеника.

Кады є све приправљено за причешиванъ, онда свештеници, кои службу служе, у руку узимаю свакій по єдну честицу одъ другога дела Агнца, на коме є изображено име Христосъ, и исповѣдивши найпре свою вѣру у Христа, да є онъ Сынъ Бога живого, кои є дошао у свѣтъ, да спасе грѣшнике, и да су предлежеши св. Дари само Тѣло, и сама Крвь Христова, пакъ се моле, да имъ Онъ опрости хотимичне и нехотичне грѣхе, и удостой причестити се Своє Тайне Вечере, не на прекоръ или на осушенъ него на исцѣленъ душе и тѣла. После тога причесте се сви свештеници, кои службу служе, найпре пречистоѣ Тѣла Христовоѣ, па онда изъ свѣте чаше пречисте крви Нѣгове. После причеша свакій свештеникъ полюби свету чашу, коя представля прободено ребро Спасителѣво, изъ когъ є истекла крвь и вода, и ове рѣчи говори: „Сѣ прикоснѣхъ оубо тѣмъ моимъ, и шимѣхъ беззаконїа моа, и грѣхи моа ѡчиститъ.“ Рѣчи ове узете су изъ откривенїа пророка Исаїе, кои є предъ своимъ посвећенїемъ у званїе пророчко, видїо Господа, гдѣ седи на узвишеномъ престолу окруженъ одъ серафима. Близю престола Господнѣгъ бѣше жртвеникъ съ горешимъ угљѣмъ, и приступивши єданъ одъ серафима, узме клѣштима єданъ угљѣнъ, додирне нѣиме уста Исаїина и рече: „Ето ово додирну твоя уста, и Господъ ће одузети твое преступке и грѣхе ће твое очистити.“ Учителѣи црквени овимъ таинственнымъ клѣштима уподоблюю ложицу (кашичицу) коїомъ свештеникъ свѣтско люде причешуе.

На истый начинъ причести се и діаконь. Затимъ свештеникъ заоставша два дела св. Агнца съ надписомъ НІ КЯ раздоби на онолико честица, колико причестника има, спусти ихъ у свету чашу, и чита онъ самъ или діаконь три воскресне пѣсме; одъ коихъ прва: „Воскрснїе Хрїстова видѣвши . . .“ призива вѣрне, да се поклоне Господу Иисусу, и да славе Нѣгово воскресєніе, друга: „Свѣтиса, свѣтиса новий Іерусалиме . . .“ изображава радость цркве Хрїстова надъ којомъ ѓ засїяла свѣтлость славе Господнѣ; трећа: „СѢ пасха белїа и свѣщенїиша Хрїсте . . .“ показує желю причестника, да се са Хрїстомъ савдине у слави небеснога царства Нѣговогѣ.

Ако се нитко одъ свѣтскихъ людїи не приуготовїо за причешће на той св. Литургїи, онда се после овога све остале честице, (што су принесене за свете, за живе и за усопше,) спуштаю у потиръ, с' молитвомъ да Господъ грѣхе свою, кон су споминяни на той святой Литургїи омїе своїомъ пречистомъ крвлю, и молитвама светыхъ своихъ. Ако пакъ има причестника, онда се честице светыхъ, живыхъ, и усопшихъ спуштаю у потиръ текъ онда, пошто се сви причесте, ерѣ честице те нису Тѣло Хрїстово, и потOME немогу се причестницима давати.

Напоследку се покрїе потиръ, а на дискосъ меће се звѣздица и остади покрови, и свештенослужительи благодарє Богу, што су се удостоили причестити се Тѣла и Крви Хрїстова.

Поязъ причестнога стиха.

За цѣло време докле се свештенослужительи у Олтару причешћую пов се у Цркви Киновїи или Причестанъ стихъ (Причастно). Стихови ови одабрани су понайвише изъ Псалтира, и одређени су на то да нашу нажню на себе заузимаю, и да насъ на побожна размышляванїа побужую, дотле, докле се у затвореномъ и завѣсомъ закривеномъ Олтару свештеникъ причешћує. Сadržай причестнога стиха присподоблѣнїє є понайвише свечаности онога дана кадъ се пов. Тако у данє недельне повсе стихъ: Хвалите Господа съ неbesъ, хвалите его въ вышнихъ;“ ерѣ є неделя освећена у славу Божию и на небу и на земљи, с тога што ѓ Иисусъ Хрїстосъ у тай данъ изъ мртвыхъ воскреснуо. На светковине Богородичше пов се причестанъ стихъ: „Чашъ спасенїа прїимъ, и има Господне призовъ.“ (псал. 115, 4), сѣ тога што црква придає Божию Матери име Чаше напунѣне благодатию и милостима, коє она обилато излива на вѣрне хрїстіане (види Изясненїє Лит. Дмитре ч. III, §. 133. — Акатистъ Богородичи,

и кос П.) На празднике анђелске поє се: Творай ангели своа дѣхи и слуги своа пламень огненный (Исасм. 103, 4) чиме се изображава пламтећа лобавъ, коіомъ Анђели заповѣсти Божіе испуњаваю. Алмилѣа, коє се придодає свакомъ причестномъ стиху, показує, да света наша црква при свакој својој светковини има поглавито у виду прославлянѣ Бога, одъ коєгъ єдино сву славу свою примаю и ангели и свети люди. Гдѣкадъ умѣсто протегнутога пояня причестногъ стиха пою се цѣли псалми, или друге црковне пѣсме, а гдѣкадъ єе у то време говоре проповѣди.

Причешиванѣ свѣшовныхо людій.

Пошто се служећій свештеникъ и діаконовъ причесте, отвараю се царске двери, и діаконовъ показує Свете Даре вѣрными, за знакъ да є Исусъ Христосъ донета воскресуо изъ мртвыхъ и показао се живъ апостолима (Дѣян. 1, 3.) Діаконовъ рѣчица: „Во страхомъ Божіимъ и вѣрою приступите.“ позива вѣрне, да са страхомъ Божіимъ и вѣромъ приступе и причесте се; а вѣрни кланяюсе съ побожножћу светоме причешћу, као самогъ Спасителю, и прославляю явленіє Господне, коє негда пророци предсказаше, а коє се сада у самой ствари испунило, поюћи: „Благословенъ гдѣшій бж има Господне: Богъ Господь, и явиса намъ.“ т. 6. Благословлѣнъ нека є Оная, кои долази у име Господнѣ; Господь є Богъ, и онъ се нама явіо.

Затимъ они, кои су се приутовоили постомъ, молитвомъ и каянѣмъ за св. причешће приступаю са скрштенымъ рукама предъ царске двери, и за свештеникомъ признаю свою вѣру, и моле се да ихъ Господь сподоби неосуђено причеститисе св. Тайни.

Ово исповѣданіє вѣре и молитва предъ св. причешћемъ овако гласи:

„Вѣрбю Гди и исповѣдбю јако ты єси воегинѣ Христосъ Сынъ Бога живагъ, пришедый вж мїрѣ грѣшника спасти ѿ нихже первый єсмь азъ. Вѣце вѣрбю јако сїє єсть самое пречистое тѣло твоє, и сїа єсть самаа и честнаа кровь твоа. Молю са бжко тѣбѣ помилбй ма и прости ми прегрѣшнїа моа вольнаа и невольнаа: јаже словомъ, јаже дѣломъ, јаже вѣдѣнїемъ и невѣдѣнїемъ и сподоби ма неосуђеннѣ причеститиса пречистыхъ твоихъ Тайнъ во ѡстабленїє грѣхѣвѣхъ и вж жизнь вѣчнбю. Вечеры твоєа тайнъа днєсь Сынє Божїй причастника ма прїими: не ко врагѣмъ твоимъ тайнѣ повѣмъ, ни локзанїа ти дамъ јако Іуда: но јако разкоинникъ исповѣдаюса: Помани ма Господи вж царствїи твоємъ. Да не вж сѣдъ или во ѡсѣжденїє єсдѣтъ

мнѣ причастіе сваткихъ твоихъ Тайнъ Господи. но бо изцѣленіе души и тѣла.

Молитва ова, кою треба да сваки христіанинъ, ако е могуће, научи, значи на србски ово:

„Вѣруемъ Господе и признаемъ да си Ты заиста Христосъ Сынъ Бога живого, кои си дошао на свѣтъ да спасешъ грѣшне, одъ коихъ самъ првый я. Юштъ вѣруемъ, да е ово само пречисто Тѣло твоє, и да е ово сама драгоценна Крвь твоя. С' тога молимъ ти се, смилуй се на мене, и опрости ми све преступке мое хотимичне и нехотичне, коє самъ рѣшма, дѣломъ, знаньемъ или изъ незнаня учинио; и удостои ме, да се неосуђено (безъ прекора) причестимъ пречистихъ твоихъ Тайна Господе, на опрощенѣ грѣхова и на животъ вѣчный.

„Сыне Божій, прими данасъ мене за причестника твоє Тайне Вечере; еръ я нећу неприятельима твоима тайну казати, нити ћу теби полюбацъ дати као Јуда, него признаемъ те као разбойникъ: „Помени ме Господе у твоє царству.

„Некъ причешће Светыхъ твоихъ Тайна, Господе, nebude мени на судъ или на осуђенѣ него на изцѣленѣ душе и тѣла.“

После овогъ явногъ и свечаногъ признаваня вѣре у Христа Сына Божіегъ, и молитве за достойно приманѣ светога причешћа, приступа еданъ по еданъ причестникъ — учинивши найпре великій поклонъ, а потомъ опетъ скрстивши руке, — са страхомъ и тренетомъ предъ царске двери. Свештеникъ држећи левомъ рукомъ светый потиръ, извади изъ нѣга у ложици (кашичици) тѣло и крвь Христову и причешћує свакогъ поединце говорећи: „Причащается рачкъ Божій чистагъ тѣла и крове Господа и Бога и Опаса нашегъ Исуса Христа въ ѡставленіе грѣхъвѣхъ и въ жизнь вѣчнѣю.“ Затимъ кадъ диаконъ убрусемъ отре уста причестникова, а овај цѣлує св. потиръ, свештеникъ му говори ове речи: „Се прикоснѣса сіє ѡустомъ твоимъ, и ѡиметъ беззаконіа твоя, и грѣхи твоя ѡчиститъ.“ *) После тога причестникъ уклонивсе мало на страну прима антидоръ, повде га и смѣрно се поклати предъ икономъ Божіе Матере.

Доклегодъ трає причешћиванѣ, дотле се у цркви поє стихъ: „Тѣло Христово прїимите источника вѣсмертнагъ вѣсите.“ а

*) Види: Euchologion der orthodox-katholischen Kirche. Wien 1861. Част. I. стр. 260.

тѣмъ се причестницама напоминѣ, да е свето причешће изворъ
безсмртїа свима онима, кои га съ вѣромъ, чистымъ каянѣмъ и по-
божношћу примаю.

Благословѣе после причешћиваня.

Пошто се сви причестници светымъ Тайнами приобште, ил
яко причестника нема пошто се одпов „Благословенъ градъ“,
свештеникъ поставивши св. Потиръ на частну трапезу, окрене се
людма и благосила ихъ молећи Бога, да имъ даде спасеніе, и да
ихъ као изабрану имовину (баштину, наслѣдіе) свою благослови.
Рѣчи молитвене, коима се у тай махъ благословѣе дае, всу ове:
„Спаси Боже люди твоа и благослови достоинїе твоа.“

На то предстоєћи вѣрни, осећаюћи велику радость, што се
они називаю Божиима людма, и Нѣговымъ одабранымъ наслѣдіемъ
прославляю Бога споминући велика блага, коя одъ Нѣга примише,
у пѣсми:

„Видѣхомъ свѣтъ истинный, прїахомъ Дѣха некиаго;
вѣрѣхомъ вѣрѣ истиннѣю: нераздѣлкѣ Троицѣ поклоняем-
са та ко насъ спаса естъ.“ т. е. Мы смо видели праву свѣтлость,
примилисмо небеснога Духа; нашли смо праву вѣру; нераздѣл-
мой Троици кланямосе, (молимо се святой Троици); ерѣ она насъ
е спасла.

Ова пѣсма узета е изъ стѣхира Духовскихъ. На тай великій
праздникъ быо е поглавито обичай оглашене кршавати. С тога и
пѣсма ова управо показуе, какве дарове примише одъ Бога они,
кои се св. крштєня и миропомазаня удостоише. Одъ воскресєнія
до Спасова дна пое се у мѣсто ове пѣсме свуда: „Хрїстосъ вос-
кресе.“ Одъ Спасова дна, до отданїа Спасовскогъ, у многимъ
црквама уобичаєно е пояти: „Вознеса еси.“ На задушну пакъ
суботу, што у очи Духова пада, пое се такође на многи мѣсти
у мѣсто: Видѣхомъ свѣтъ истинный“ Тропарь: „Гл҃ькиноу
мѣдрости.“

Међутимъ свештеникъ окренувши се частной трапези, окади
е у трипутъ тамяномъ споминући славно вознесеніе Христова, и
славу евангелске благовѣсти, коя е испунила васцѣлый свѣтъ.
Предавши затимъ дискосъ съ звѣздицомъ и покровима діакону, и
узевши у руке потиръ с светимъ причешћемъ, потихо рекне:
„Благословенъ Богъ нашъ.“ пакъ окренувшисе народу, показуе
последный путь потиръ са светымъ Дарима, свршуюћий започетый
узгласъ съ рѣчма: „Всѣгда нынѣ и присно и въ вѣки вѣкѣвѣ.“
Овай чинъ представля последнѣ являѣ Спасителѣво апостолима,

и Негово вознесеніе на небо, а свештениковъ узгласъ съ єдно стране напомиѣ намъ обеѣанѣ, да Господь Иисусъ Христосъ пребыва съ црковю своіомъ неразлучно у заєдници докле є свѣта и вѣка (Мат. 28, 20), съ друге накъ стране побужує насъ да свагда прославлямо Господа нашегъ Иисуса. На то сви присутвуюѣи с рѣчію: „Аминъ“ изявлюю, да су готови свагда прославляти Господа Иисуса, захваляюму, што ихъ є удостоію приимти св. Тайну и моло се, да ихъ сачува у оной милости, кою чрезъ свето причешѣе задобыше. Пѣсма та хвалебна и молбена гласи овако:

„Да исполнатса бжста наша хваленіа твоегѡ, Господи, яко да поемъ славу твою, яко сподобихъ еси насъ причаститиса сватымъ твоимъ кожитвеннымъ безсмертнымъ и животворацимъ тайнамъ: соблюди насъ во твоєи сватыни вѣсь день поучатиса правдѣ твоей Аллилуіа.“ т. е. Нека се испуне уста наша хвале Твое Господе, да славу твою прославлямо, што си насъ удостоію причеститисе светымъ твоимъ божественнымъ, безсмертнымъ и животворенимъ Тайнама; сачувай насъ у твоіой светости да васданъ поучавамо се правди твоіой Аллилуіа.“

(Продужиѣ се.)

Изясненіе Псалма 85.

Молитва за помоѣ.

Приклони Гдѣи бжхо твое. и бжслыши ма: яко нищъ и бжкогъ єсмь азъ. Нагни Господе уво твое, и саслушай ме, єрѣ я самъ сиромахъ и убогъ.

Бжхрани бжш мою, яко приподокни єсмь. спаси рака твоего Бже мой бжповакшаго на та. Сачувай животь мой, єрѣ я самъ побожанъ и смѣранъ. Помози слуги твоєи Бже, кои се на Тебе ухва.

Помилбѣ ма Гдѣи, яко къ тебѣ воззобъ єсмь. Смлуй се на мене Господе, єрѣ Теби вичемъ (вапѣємъ) васданъ, тебе призывамъ цео данъ.

Возвесели бжш рака твоегѡ, яко къ тебѣ вбзхъ бжш мою. Развесели душу слуге твоєи єрѣ к теби подижемъ душу мою; тебе молимъ и на тебе се ухваемъ.

Блж ты Гди клагъ и кротокъ и многомилостивъ всѣмъ
призывающимъ та. Еръ си ты Господе добарь, и благъ, и най-
милостивий свима оными, кои тебе призываю.

Видши Господи молитвѣ моѣ, и вонми гласъ молиніа
моегѡ. Саслушай Господе молитву мою, и пази на гласъ моего
моленя.

Въ день скорки моеа воззвахъ къ тебѣ какъ буслышалъ ма
еси. У данъ туге мое вичемъ къ теби; еръ ѣшь ме ты чути.
Кадъ самъ у нужди, тебе призывамъ Господе, еръ знамъ, да
ѣшь ме ты чути, и да ми ты помоћи можешъ.

Вси языци елики сотворилъ еси прїидуть, и поклонатса
предъ токомъ Господи, и прославатъ има твоѣ. Сви народи, кое
си ты створио, Господе, доћи ѣе и поклонше се предъ тобомъ
и прославише име Твоѣ. — У време цара Давида само є Юдейски
народъ познавао и славио правога Бога, а ово є оvdѣ пророчан-
ство, да ѣе време доћи, кадъ ѣе сви народи правога Бога сла-
вити. — Одъ когъ времена може ма кои народъ правога Бога
славити?

Блж велий еси ты и твораи чудеса, ты еси Богъ едины.
Еръ великъ си ты Господе, и чинишь чудеса; самъ си ты
еданъ Богъ.

Коя заповѣдъ Божія казує да є само еданъ Богъ? У коме
члану символа вѣре учимо да є еданъ Богъ? Каква є чуда Богъ
чиніо? — Знашь ли казати коя су то велика и чудна дѣла Божія
што ихъ свакий данъ виђамо? Бы л' могао кои богать човѣкъ на-
правити сунце, или пуштати кишу да пада, или дати сиѣгъ?

Настави ма Гди на пѣтъ твоѣ, и пойдѣ во истинѣ твоѣ.
Упути ме, Господе, на путъ твой, на ѣу я поћи у истини тво-
іоѣ. Научи ме Господе, да познамъ твою свету волю, на да се
могу владати, као што ты заповедашь.

Да возвеселитса сердце мое коатиса имени твоегѡ. Нека се
весели сердце мое, боятисе твоега имена. Дай Боже, да сердцу
моѣ буде мило тебе се бояти.

Исповѣмса тебѣ Господи Боже мой всѣмъ сердцемъ моимъ;
и прослаблю има твоѣ вѣвѣкъ. Я ѣу славити тебе Господи Боже
мой одъ свегъ сердца моего, и прославляѣу (поштиваѣу) име твоѣ
навѣкъ.

Блж милость твоа велиа на мнѣ, и избавилъ еси дшш
моѡ ѡдъа пренеподѣишагѡ. Еръ велика є милость твоя спрямъ
мене, и Ты си душу мою избавіо изъ найдублѣ подземне про-

пасти. — Ты си мы дао надежду у безсмертіе, и учинио си да се я смрти небоимъ.

Шта ће быти до послѣдка са свакиѣмъ човѣкомъ? Како намъ валя живити, да намъ смръть лака буде? Зашто се зликоваць бои смрти? Зашто се праведникъ смрти не бои?

Боже законопрестѣпници востаха на ма, и сонмъ державныхъ взыскаша дѣшѣ мою, и непредожиша Бога предъ собою. Боже преступници закона, неваляли люди устадоше противу мене, и чета якихъ и снажныхъ противника тражи животь мой, иде ми о глави; — и ти неваляли люди немаю Бога предъ собою. — Неваляли и погани люди, сувише уздаюти се у свою снагу иду ми о глави, а немисле на Бога, и немаю Бога предъ собою.

И ты Господи Боже мой щедрый и милостивый; долготерпѣливый и многомилостивый, и истинный: Призри на ма и помили ма. Ал' Ты Господе Боже мой, подашьливый и милостивый, дуготрпѣливый и паймилостивый, и истинный (истину) любейей вѣрный одбранителю: погледай на мене, и смилуй се на ме.

Дажь державѣ твою отрокѣ твоимѣ, и спаси сына раки твоеа. Дай снагу твою слуги твоиме, и спаси сына службенице твоеа. — Сви мы люди есмо слуге Божіе, и одъ нѣгове милости зависимо; с' тога треба да одъ нѣга помоћи иштемо кадъ смо у нужди, и да непадамо у очаянѣ.

Сотвори со мною знаменіе въ калго, и да видатъ ненавидящии ма и постыдатъ. Якъ ты Гди помогаш ми и бутѣшилз ма еси. Учини надамномъ знакъ на добро, дай ми знакъ твое милости, нека виде они, кои на мене мрзе, (па нека се застиде), да си ты Господе мене помогаю, и утѣшио.

Земля.

Една лекція из природословья.

(За читанѣ са стариом дедом на земльовиду или на глобусу.)

1. ОКРУГЛОСТ И ПРИВЛАЧНА СНАГА ЗЕМЛѢ. Више иляда година били су люди у той вери, да землю нашу свуда у наоколо обувата море; да се то море пружа у ширину и дубљину без края; а сува земля да на той води стои, као неко велико острово. Дал е ко у станю био то ясно себи представити?

Још су држали: да земља стои у сред среде светова, тврдо, непомично; па сви небесни светови: сунце, месец и звезде да около ње теку; да се сваки дан на заоду у оно вечно море спуштају, а после неколико часа да опет из тог мора као окупани излазе, свако своим колом изнад нас небом прелази, и да то тако иде, од кад е света и века.

Доцније е она вера са свим побачена, да то море земљу од сви страна обувата, и да е земља пљосната, и свуд примљѣна вера, да е земља као тане округла; а она вера да земља у сред среде светова стои тек се у другом столећу после Христа науком онога грчког учитеља у Александрији Птоломеа утврдила, док нив и њо а чак у XVI, веку п. Хр, онај славни Словен Никола Коперник (1472—1544) оборно, доказавши, да сунце у средоточију тврдо стои, а земља е' месецом да око њѣга тече, обрћући се од запада на исток свако 24 сата бдаред, а звезде да стоје све тврдо непомично у непремерној даљини на небу. Та наука под именом Коперникове системе будне опште примљѣна, коју после славни Немац Јован Кеплер (1571—1631) још већма утврди, доказавши и законе тока земље и још неки звезде около сунца.

Ако има још и данас люди кои држе, да е земља пљосната, а не као тане округла, то е отуда, што суде по оном, како им се чини. Кад се човек на које брдо поспе и свуда унаоколо погледа, оно му се доиста и учини, да е земља пљосната; али тај мали комадић земље, што га е човек своим оком кадар прегледати нив ни едан стољадити део од целога простора земље. Исто е тако и са мицанјем небесни светова: зато, што се чини, да сунце сваки дан на истоку излази, да небом преко нас прелази и на западу залази, то многи верују, да сунце иде, а не земља. Али то се само чини, баш као и оно, кад се брзо возимо на коли или на лађи, пароброду или паровозу, што нам се чини, да сва околна земља мимо нас на противну страну бежи, које за цело нико потврђивати неће, тврдо верујући, да оно тврдо стои, а ми да се мичемо.

Да е земља као тане округла, ма да е на њој и високи планина и дубоки долова, има много доказа, и ево ћемо их само неколико навести.

Зацело е море озго најравније. Кад би дакле земља пљосната била, то би стојећи на обали мора, сваку лађу која из далека е' мора нами долази морали одма целу видити, особито кад е на дурбин уватино. Ал ми е никад одма целу несагледамо, него се

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.U

најпре укажу само врхови од катарака, а од трупа лађе ни трага, и што која ближе долази, то се и њне катарке све више и више изи мора измаляю, док се напоследку и труп од лађе не укаже. Исто е тако кад лађа одлази: најпре се изгуби за море труп, а катарке се још дуго виде, док мало по мало и њи све мањ вр мора остане пак најпосле сасвим нестане. Тако се види, било да лађа на исток ил запад, на југ ил север иде ил отуд долази. То е најочитији доказ, да море на површини није право него е обло, свиено, као што е површина сваког таста, и та е облош што смета, те не можемо одма и труп лађе из далека видети, но само врхове, исто као и морем пловећи и островима ил обалама приближујући се што прво угледамо врхове брда, ториња и кровова од здања, а после мало по мало и трупице ил планина, цркви и здања. То е неопорни доказ, да е земља округла.

Други е доказ, да е земља округла и њин сен. По облику сена, ког ствар која баца, може се дознати облик саме ствари, или бар познати, да л' е ствар угласта ил округла. Нико неће на пр. држати сен од куће за сен од дрвета; и ако ко држи шаку низ свећу, то ће сваки познати по сену на дувару, да л' е онај прсте пружно ил скупно, разширено ил стего. Тако се види при помрачењу месеца, да е сен, што преко месеца прелази и што и њга засењава округао; а оно е сен од земљ, ер помраченење месеца само се онда сбуде, кад земља између сунца и месеца сасвим на правац дође. Кад е дакле сен од земљ увек округао, то мора и земља округла бити. А да е као таче округла знаде се и отуд, што су и сви остали небесни светови округли: сунце, месец и звезде.

Кад би земља била равна, не обла, то би човек, који би њоме све једним правцем ишо морао едаред и на крај доћи. Ово су доиста многи и покушавали, па куд су дошли? После две и три године дана путовани дошли су онет на оно место, од куд су пошли, ма да ишсу правца манили ни натраг се враћали. Па и то е очити доказ, да е земља као таче округла. Први који е тако земљу обинао био е Португалац Магелан. Он е год. 1519 са пет лађи и 226 људи из вароши Севиле у Шпанољској на запад пошо, и пловећи све на запад год. 1522 стигне само една лађа са 22 момка од истока онет на исто место, а Магелан е год. 1521 у једном боју противу дивљака погинуо, где су му и све остале лађе пропале и људи. Тај е пут трајао 1124 дана. После Магелана ишлису многи други на тај пут околу земљ и прелазили су га за много краће време, и тим су се још бољ

уверили, да је земља округла. Путуюћи тако пронађене су силне непознате земљѣ и острова пуно непознати растинија и животнија и различити највише дивљи народа.

Противу ови доказа о округлости земљѣ могло би се ово рећи: кад је земља као таче округла, онда морају они люди, што оздо на њој живе ногама у вис а главом доле у ваздух висити, и морали би люди и куће при обртану земљѣ сваљивати се и одпадати од њѣ, као оно блато с тачкова од трчећи кола.

Али ко тако говори, ваља да помисли, да сваки човек држи, да је оно доле, што му под ногама стои, а оно горе, што му је изнад главе. Тако је код сви ма где на земљи стануюћи люди, на дакле и код они, што с' друге стране на земљи станую. Сви, пак и они оздо иду и стоје исто овако; и неосећају, да висе главом доле, као што се ни нами то нечини, коисмо њима исто тако доле, као они нами. Још лакше ћемо ово сватити, кад помислимо, колико је грдно голема земља према нами и према свима на њој стојећим стварма. Најголемија планина није према танету земљѣ ни толико велика, као ситно зрице песка на највећој бундеви; а колиџан је човек према планини! Замисли себи таче с милѣ велико, и на њему мрва; томе ће мрвају свуда таче под ногама, а леђа горе стояти, што он озго по танету ид оздо. Исто је тако и с людма и са свима осталима стварма на земљи; а што се тиче величине, то је још мрав према том од милѣ великом танету далеко већи него човек према овом големом танету земљѣ.

На оно питањѣ: како је можно, да люди и куће при обртану земљѣ тврдо на њој стоје, а да се несваљоу ни одпадају од њѣ, имам приметити, да је узрок том привлачна снага земљѣ, којом их она себи привлачи и на себи држи. То видимо и на кишним капљицама, које су сила лакше те би и лакше одметити могле, и које се високо изнад земљѣ у облацима начине, па опет доле земљи падну. Дигни камен од земљѣ и пусти га, он ће одма земљи пасти; баца га у вис, највећом снагом, опет доле падне, ср га земља себи вуче. Та снага земљѣ зове се привлачна, и има то својство, да управо к среди земљѣ тежи, отуда пада свака тежа ствар с висине право стрмо, а не косо.

Ту привлачну снагу има не само земља него и сва остала светска телеса, и што је које тело веће и теже, то има и те привлачне снаге више, отуда се ова другачије зове и снага тежине. Том снагом привлачи сунце које је милион пута веће од земљѣ земљу, а земља, која је иљама пута већа од месеца месец; то је снага, којом сунце земљу, а земља месец за собом вуче. Ту при-

www. УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
 вљачну снагу имаю и сва земна телеса, отуда тежа вуку к себи лакша. Ово истина није лако приметити, али се даде на згодно месту показати и доказати. То је згодно место право стрма велика и висока стена. Кад се привеже мало танае о дугачак конопац, и озго с врха стене спусти, да низ њо виси, али да се не наслани на њо, онда се може оздо видети, да конопац не виси сасвим стрмо, већ мало косо к стени, која га себи привлачи.

(Продужиће се.)

Неколико загонетака за децу.

1. Шта је у кући, а није ни напољу, ни у нутри? 2. Који ключ неотвара бразе? 3. Ко уме све езике говорити? 4. Који сат нема точкава? 5. Ко с' едном ногом читаво коло света обиђе, а с другом с' места немакне? 6. Ко бољ молује нег молер, а нема ни руке ни очју? 7. Ко казује гомилу приповедака, а нема ни грла ни езика? 8. Има силне зубе, а никог неуеде, и непрестано ходи, а с места неодмакне? 9. Ко иде без ногу? 10. Ко лети без крила? 11. Ко еде гвожђе? 12. Који се ликови познаю и у мраку?

Рачунске игре и задаће за децу.

1. Који бровни негубе вредност, ако ихъ и изврнеш? 2. Како може од 11 половнина бити 7? 3. Како ћеш написати 11 пљада, 11 стотина и 11? 4. Имам три броя: први је половина од другог, а сва три су за 100 више од оба прва, кое су? 5. Милан има 12 год. а његов отац 40. Колико ће год. требати још Милан, да управо полу стар буде као отац? 6. Подели 45 на 4 гомиле тако, да иста сума изађе, ако к' првој гомили 2 додаш, од друге гомиле 2 одузмеш, трећу гомилу са 2 умножиш, и четврту са 2 поделиш?

Школске вести.

СТАЊ ШКОЛА У ТУРСКОЈ. Поред свега што се у новие доба почела влада много више старати за школе, опет е стављ турски школа врло жалостно. Турске школе наодесе обично у палијама у врло маленим собицама. Учитељ, кои сваки и помоћника држи, има по 20 до 50 деце. Учитељ е обично друг свештенички и у друштвима е обично лепо отликован. Плате вуку учитељи из фондова, коих Турци небровно имаю. Они примаю и поклоне од деце, али ови су врло незнатни. За мушку децу има закон, да мораю сва у школући, али закон тај нико непази. Турском простаку неиде у главу, да он мора своје дете у школу слати, а сила се никој неупотребљава. За женску децу пушта закон родитељима на вољу, ако оће, да их у школу шалю. Занатлије и трговци даю свою мушку децу у школу, а женску тек погдекои. Наученици и свештеници мудрији су и полагају на школу и науку далеко већу важност, те шалю сву своју децу редовно у школу, а многи држе у кућама сопствене учитељ. У школама нема разлике између деце богаташа и сиротнић, у истои скамни седи низ спина пашиниог сини слугини. Школе стое под надзирањем свештеника, само што ови неће никако да увиде корист просвете за цео народ, ал онако и пропадаю. У школама уче деца окром читаня и писаня као најглавнију ствар веројаконске и дружевне церемоније: како имаю свакога поздравити и „теману“ правити, и шта имаю сваки дан по васдан чинити. У науци писаня и читаня тако се слабо успева, да без помоћи општински писара неби нико едног писамца прочитао ни написао. Сви су давашији учитељи красописци, ер Турци данас на то највећу важност полагају, да се лепо пише, а шта, до тога им мањ стое. О изображеню учителя нема много говора, ер они држе, што е кои изображени, да е тим за дечег учителя невештии. Колико су учитељи изображени види се по том, што држе басне за прирочис, и што су готово сви врачари, астролози и маги, дакле варалице. Бадава се мучи правителство, да учитељ бољ изобрази, кад то неће свештеници. За учитељ и за децу има неколико књига, кое сваки кои заштита бадава од правителства добива. Статистични пописи о школи још се редовно неводе, само се зна за предео цариградски, у нѣму има 280 турски школа са на 40,000 мушке и 7000 женске деце; грчки школа има туда 77 са на 6600 деце; ерменски школа 37 са на 6500 деце; румски школа 8 са на 500 деце, чивутски школа 44, са на 25000 деце и протестантски школа 5. — Веће школе или су приватне или државне. Државни има свега у целом царевгву 48, и од њи е 12 у Цариграду. У цариградским има на 3300 ученика, а од прилибе толико у сви они остали 36 већи школа. У овима се учи наука веројаконска, читанј, писанј, рачун, књиговодство и кореспонденција, по томе су дакле неки вид реалки. Виши девојачки школа има само у цариграду, и има их данас 10 са на 1100 ученица. — Из целога се види, да готово цео народ одраштује без икоје школе и науке, дивљ и просто, као на почетку света, ал онако им и иде напредак, и онако мора сваки народ пропасти, ма он највећи био, чим и на данашњи дан за школу у науку вежари, особито ако се притом са изображеним народима помеша.

СЛЕПА И НЕМА ДЕЦА. Правительство войводства Насаве издало е заради слепа и неме деца наредбу на све школске власти, да имаю ту децу чим у школске године ступе у основну школу примити. Ова школа, ако и неможе ову децу онако научити, као осталу, сасвим здраву, али их опет може сачувати, да се неби сасвим побаталила и укварила, као обично код куће остављена што постапу својовољна и тврдоглава, тупа, неуредна, нерадина и на свако зло склоњена. У школи научесе на ред. точност, мир, важност, пристойност и болѣ мишленѣ, а особито слепа, о којој се знаде, да радо уче, науче и све оне науке у школи, за које ние вѣда преко нужно, као науку христьянску, приповедаѣ, неваѣ и умна рачуна. Правительство изнекуе од учителя, да ће и ову децу са христьянском љубави приватити, и не само у школским часима, но и изван ти радо се учено ове деце одати њивним родитељима делом и саветом на руку њи и осталу децу опоминяти и позвати, да овој слепой и немой браћници својој свакад на помоћи буду, да их на изменце у школу доводе и одводе, и да ће деца упутства дати, како ће ове у науци поучавати.

НЕДЕЉНЕ ШКОЛЕ ЗА ЗАНАТЛИСКЕ И ТРГОВАЧКЕ ШЕГРТЕ. У Моравској постоје низ све главне основне школе од много година већ и ове школе за шегрте, и деца ова уче и има све оне науке, које су им за њиве занате и послове нуждне. У свакој варошици има ове школа, и шегрти у њима поделѣни су на више разреда. Прошле године заузимало се око ове науке у 14 варошица 79 учителя и ишло е 2444 шегрта у школу.

ФОНД ЗА УЧИТЕЉСКЕ УДОВИЦЕ И СИРОТЕ. У крањској завелису учителя фонд за своје удовице и сироте, кои е за неколико година из мали прилога на близу 2000 фт нарастао. Кад 2000 фт буде онда ће почети помоћи издавати. Сад су пристаде и општине, пак и оне прилажу мале дарке у тај фонд за своје учительѣ.

ПОБОЉШАЊЕ УЧИТЕЉСКИ ПЛАТА У ДОЈНОЈ АУСТРИЈ. Земљаски одбор у Д. А. наредно е и за идућу год. 24000 фт из земљаски прихода на побољшаѣ учительски плата, и то прави учителя на 300 фт филијални на 180 фт а помоћника на 160 фт, кои ни толико немаю, а 3000 фт одређено е на помоћ учительски удовица и сирота из те провинције.

ДРУШТВО УЧИТЕЉА РАДИ ПОДПОРЕ У БОЛЕСТИ. Саксонски учителя начинилису пре 12 год. друштво да сваке год. по нешто прилажу, и да се с' тим начини фонд, од куда ће сваки, кои у друштво ступи помоћ добивати, у случају своје болести. Одма прве год. уписало се 1340 учителя и уложили су на 766 фт. После е сваки године растао број другова помало, а фонд яко тако, да данас има 1490 уписани, а фонд има 33360 фт. Одма прве год. било е њи 47 кои су едно на

друго по 15 фт помоћи добила, а обе године добило е њи 170, и то укупна суму од 3055 фт у помоћ, од чега е 2315 фт за лечењ издато, и остало за пакнаде помоћницима болестни учитеља. Међу овогодишњим болесницима било их е, кои су по 120 фт у помоћ добила, то е доста доста лепа помоћ за породицу болесног учитеља. Међу уписанима има их неки, кои улажу окром за се још за побдинога од сиротињашке браће своје, кои нису у ставу ни најманѣ улога дати, те тако има и овде као стипендија неки.

Школске књиге. *)

Следеће за гимназије и реалне школе прописане србске и хрвацке књиге могу се код ц. кр. бечке дирекције школски књига (k. k. Schulbücher Verlagsdirection) добити.

I. Србске књиге за нижу гимназију:

Србска Читанка од Др. Јована Суботића (Serbisches Lesebuch für Gymnasien) I. део. 20% таб. 65 повч. II. део 32½ таб. 98 повч.

За вишу гимнасију:

Цвѣтњик србске словесности. Читанка за вишу гимнасију (Anthologie aus der serb. Literatur. Lehrbuch für Ober-Gymnasien). I. део 35% т. 4 фр 9 повч. II. део 36½ таб. 4 фр 9 повч.

II. Хрвацке књиге за нижу гимнасију и реалку:

Latinska slovnica nižju gimnaziju (Lateinische Sprachlehre für die erste und zweite Klasse des Untergymnasiums) 23% Tabaka 72 n.

Latinski hrvatski primeri za prevodjenje iz klasičnih pisama. (Lateinisches Übungsbuch für die I. Gymnasialklasse von J. A. Dünnebier.) 13% T. 42 n.

Latinska čitanka za drugi gimnazijalni razred, kano priprava za čitauje Kornelija Nepota; po Mavri Schinnaglu (Lateinisches Lesebuch für die zweite Gymnasialklasse, nach M. Schinnagl) 15% T. 53 n.

Slovnica jezika gerčkoga (Kühners griechische Sprachlehre) I. 23% B. 65 n. — II. 12% T. 39.

Čitanka za I. i II. razred doljne gimnazije (Kroatisches Lesebuch für die erste und zweite Klasse des Unter-Gymnasiums) 19% T. 63. n.

Čitanka za III. i IV. razred doljne gimnazije. (Kroatisches Lesebuch für die dritte und vierte Klasse des Unter-Gymnasiums). 24% T. 77 n.

Skladnja ilirskoga jezika za nižje gimnazije. (Lehrbuch der Syntax der kroatischen Sprache). 12% T. 37 n.

Kratka slovnica jezika nemačkoga, složena za porabu mladeži gimnazijalne. (Illirisch-deutsches Sprachlehrbuch für Unter-Gymnasien.) 10 T. 37 n.

*) Ко ови књига више куши и то катехетички бар за 5 фт а остали за 10 фт, добия ако е из Славоније ил Рвацке 20, ако г' из Далмације ил војне крајине 30 па 100 провизиона од ревезани и још 10 од повезе.

- Zadace za vježbanja u jeziku nemačkom. (Leseübungen, illirisch-deutsch). 13 $\frac{3}{8}$ T. 48 n.
- Obris zemljopisa i povestnice za nižje gimnazije. (Lehrbuch der Geschichte und Geografie). Stari vjek. Pervi dio. 10 $\frac{1}{4}$ T. 34.
- — — Srjednji vjek. Drugi Dio. 11 $\frac{1}{2}$ T. 37 n.
- — — Novi vjek. Tretji dio. 10 $\frac{1}{2}$ T. 37 n.
- Zemljopisna početnica za prvi razred nižje gimnazije i nižje realne učione. (Einleitung zum geografischen Unterrichte). 5 $\frac{1}{4}$ T. 20 n.
- Zemljopis austrijsanske carevine. (Österreichische Vaterlandskunde). 5 $\frac{1}{4}$ T. 27. n.
- Dr. Franje Močnika pouka u računici za nižju gimnaziju. Pervi ruzdělak za I. i II. razred. (Arithmetik für die I. und II. Klasse der Unter-Gymnasien, von Dr. F. Močnik). 15 $\frac{1}{2}$ T. 53 n.
- Dr. Franje Močnika pouka u računici za doljnu gimnazijá. Drugi ruzdělak za III. i IV. razred. (Arithmetik für die III. und IV. Klasse der Unter-Gymnasien. von Dr. F. Močnik.) 9 $\frac{1}{2}$ T. 37 n.
- Počela siloslovja ili fizike za nižje gimnazije. (Anfangsgründe der Naturlehre). 20 $\frac{1}{4}$ T. 65 n.
- Naravopis živinskog carstva. (Zoologie von Pokorny). 14 $\frac{1}{4}$ B. 84 n.
- Bilinstvo. (Botanik von Dr. Alois Pokorny). 11 $\frac{1}{8}$ T. 52 n.
- Rudoslovje za gimnazije i realne škole. (Mineralogie für Unter-Gymnasien und Unter-Realschulen). 9 $\frac{1}{4}$ Bogen mit 6 Tabellen. 48 n.
- Latinsko-nemačko-hervatski rečnik za dolnje gimnazije. (Lateinisch-deutsch-illirisches Schul-Wörterbuch für Unter-Gymnasien). 23 $\frac{3}{4}$ T. 80 n.
- Katolički katekizam s kratkom povestnicom vërozakona od stvorënja svëta do danas. (Katechismus für Unterrealschulen und Praeparanden). 19 T. 63 n.
- Biblička povestnica ili događaji iz svetoga pisma staroga i novoga zakona za pučke učione. (Biblische Geschichte). 23 $\frac{3}{4}$ T. 54 n.
- Kratak opis cesarevine austrijsanske u obce i pojedinih njezinih pokrajina napose. (Kurze Reich- und Länderkunde des Kaiserthums Österreich). 24 $\frac{3}{8}$ T. 85 n.
- Uputba u računanju za prvi razred nižjih stvarnih učilištah od dva godišnja tečaja. (Anleitung zum Rechnen für die I. Klasse der Unter-Realschulen). 11 T. 41 n.
- Prirodopis za nižje realne škole. (Naturgeschichte von Zippe). 24 $\frac{3}{8}$ T. 79 n.
- Slovnica nemačkoga jezika za prvi razred nižjih realkah s ilirskim nastavnim jezikom: (Deutsch-kroatische Sprachlehre für Unter-Realschulen). 7 $\frac{3}{8}$ T. 32 n.

Лист овај излази месечно триред: сваког 10, 20 и последњег.

Цена е на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређује Др Ђ. Нагошевић. — Штампa краљев. угар. свеучил. печатња.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ИЗЈАВА

УРЕДНИЧТВА ШКОЛСКОГА ЛИСТА.

Лист овај није мого ни ове године уредно излазити, које што је уредник од Јануара до Априла у Карловцима на сабору задржан био, које због званични послова, што су се међу тим накупили, после којих је одма опет на визитацију неких школа отићи морао. При томе морало се по постоећој наредби, по којој се сваки лист за угашен сматра, чиме дуже време изостане, изнова допуштено тражити, да се сме издавати. Неколико бројева изашло је из печатње на своје време, али које због онога дужега него што се надало одсуства, које због ове наредбе није било можно, а ни допуштено издати их досада. Одсада ће излазити лист уредно; али попуњавати бројеве, што су за ово прошло по године изостали, није више можно; него ће ићи за текуће по године, по чему ћега она Г.Г.Предбројници, кои су за прво по године платили одсад за оно добивати; а кои су за целу годину платили, добиваће га до Јунија доидуће године, ако се узможе донде лист одржати, ако ли не, оно ће добити своје новце натраг. Досада нема за ову годину по само сто шеснајст предбројника пријављено, зато се умољавао пријатељи листа да настоје, како би бар толико предбројника било, да се може лист без велике штете уредничтва одржати.

У Будиму 30. Јулија 1865.

